

Pohjanmaan hyvinvointialueen eteläisen alueen ympärivuorokautinen palveluasuminen 2025

Aluehallitus 21.10.2024

5575/00.01.02.01/2024

Valmistelija Vähäkangas Pia
Pellfolk Tony
Koskela Marketta
Björkqvist Monika
Lisätietoja: puhelinnumero: 06 218 1111 (vaihe), etunimi.sukunimi@ovph.fi

Aluehallitus on tutustunut ja keskustellut (aluehallitus 19.8.2024 pykälä 154 ja aluehallitus 16.9.2024 pykälät 186–188) ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen palveluverkosta vuosille 2025–2026. Hyvinvointialueen vanhusneuvosto on antanut lausuntonsa palveluverkkomuutoksista. Lausunto on liitteenä.

Taustaa

Pohjanmaan hyvinvointialueen tavoitteena on se, että yhä useampi 75 vuotta täyttänyt asuu kotona. Pohjanmaan sairastavuus- ja muistisairausindeksi ovat kansalliseen tasoon verrattuina maan alhaisimpia. Vaikka Pohjanmaalla on terveempi väestö, harvempi 75 vuotta täyttänyt asuu kotona koko Suomeen verrattuna (2023: Pohjanmaa 91,8 % versus koko Suomi 93 %). Luku on alhaisempi myös 85 vuotta täyttäneiden kotona asuvien osalta (2023: Pohjanmaa 81,3 % versus koko Suomi 83,8 %). Jotta yhä useampi voi asua kotona, on lisätty ennaltaehkäiseviä ja kotona asumista edistäviä palveluita, kuten kotikuntoutusta, kotisairaaloimintaa ja päivystyksen liikkuvan sairaanhoitajan palveluja. Intervallihoidon käyttäjäkuntaa on laajennettu. Yhteisöllisen asumisen suunnitelmat etenevät. Perhehoito aloittaa Prima Botnia hankkeen puitteissa toimintansa ja kotihoito teknologisia ratkaisuja lisätään.

Pohjanmaan hyvinvointialueella on tällä hetkellä (1.8.2024) 1855 ympärivuorokautista palveluasumispaikkaa. Näissä asukkaat asuvat pitkäaikaisesti. Käyttöaste on 1–6/2024 ajalle laskettuna 94,8 %. Lyhytaikaista ympärivuorokautista palveluasumista (=intervallihoido) järjestetään alueella seitsemässä yksikössä. Tätä varten on varattu yhteensä 106 paikkaa. Käyttöaste vaihtelee noin 50–100 %:n välillä.

Palveluasumisen määrää mitataan peittävyyslukuina eri ikäryhmissä. Sotkanet.fi kuvaa ympärivuorokautisen palveluasumisen peittävyyttä laskemalla 75 vuotta täyttäneiden henkilöiden osuutta ja määrää tietyssä poikkileikkausajankohtana (31.12. 2023). Tämän laskelman mukaan Pohjanmaan hyvinvointialueen ympärivuorokautisen palveluasumisen peittävyys on 7,5 % (1601 henkilöä). Kansallinen vertailuluku on 6,4 %. Hyvinvointialueiden välisissä vuoropuheluissa käytetään ympärivuorokautisen palveluasumisen peittävyyslaskelmissa paikkamääriä, jolloin peittävyysluku on suhteessa korkeampi, koska oletuksena on 100 %:n käyttöaste. Myös tässä vertailussa Pohjanmaan hyvinvointialueen peittävyysluku 8,7 % on hyvinvointialueiden korkeimmasta päästä (vrt. kansallinen keskiarvo 6 %). Hyvinvointialueet ovat pääosin asettaneet ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkamäärien peittävyystavoitteiksi 5,8–6 %. Jotta Pohjanmaan hyvinvointialue saavuttaisi nykyisen kansallisen tason peittävyystavoitteen (keskiarvo 6 %), tulisi Pohjanmaan hyvinvointialueella vähentää noin 316 paikkaa vuoteen 2030 (75 vuotta täyttäneet laskettu Sotkanet.fi ennusteesta), jolloin käytössä olisi 1537 ympärivuorokautista palveluasumispaikkaa. Paikkamäärien vähentäminen koskee sekä omaa että yksityistä palvelutuotantoa.

Asumispalveluissa tehtävät rakennemuutokset ja paikkamäärien vähentäminen kansalliselle tasolle ovat tärkeimmät Pohjanmaan hyvinvointialueen palveluita tarkasteltaessa ja jotta toimintaa voidaan suunnata tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman linjausten mukaisesti. Yhden oman ympärivuorokautisen noin 20-paikkaisen

palveluasumisyksikön vuositason nettokustannukset (budjetin 2024 mukaan) sijoittuvat 1,3–1,8 miljoonan välille. Palveluverkkomuutokset edellyttävät yt-neuvotteluja. Asumispalveluja koskevat Yt-neuvottelut päättyivät 13.9.2024. Seuraavat käynnissä olevat neuvottelut, jotka koskevat mm. eteläisen alueen ympärivuorokautista palveluverkkoa, päättyvät 4.11.2024.

Ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkamäärien vähentäminen 2025–2026

Ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkamäärien vähentäminen, joka on osa Tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelmaa 2025–2026, on tarkoitus aloittaa 1.1.2025. Tavoitteena on noin 7 %:n paikkapeittävyystaso vuoden 2026 lopussa. Kyseinen 7 %:n paikkapeittävyys on linjassa valtuuston hyväksymän (11.3.2024 §8) kotona asumista koskevan tavoitteen kanssa (93 % 75 vuotta täyhteistä asuu kotona 2025).

Muutos toteutetaan asiakaslähtöisesti. Paikkamäärien vähentäminen toteutetaan siten, että henkilö, jolle on myönnetty paikka, ei jää ilman palveluasumipaikkaa. Muutoksen läpivienti etenee hitaasti, koska asukkaiden keskimääräinen hoitoaika ympärivuorokautisessa palveluasumisessa on yli kaksi vuotta. Hoitoajat ovat hieman lyhentyneet viime vuosina, kun palveluihin ohjautumisen käytäntöjä on yhtenäistetty ja yhteiset myöntämisperusteet on otettu käyttöön. Jonot ovat vuosina 2023–2024 lyhentyneet sekä henkilöiden määrien että odotusaikojen osalta. Pisimmät jonot ovat olleet Kristiinankaupungissa ja Maalahdessa.

Vuodelle 2025 ehdotettujen oman ympärivuorokautisen palveluasumisen palvelutuotannon 109 paikkamäärän vähentämisen nettokustannussäästöpotentiaali on vuositasolla 6,405 milj. euroa (sisältää vuokratkustannukset 896 676 euroa ja henkilöstökustannukset sijaiskustannuksineen 5,487 euroa). Paikkamäärien vähentämiseen liittyvään ehdotukseen on tulossa muutos, koska keskeisellä alueella ei ole mahdollista vähentää paikkoja alkuperäisen ehdotuksen mukaisesti, johtuen AVI:n antamasta ohjeistuksesta Tammovårdcenter yksikön huoneiden kokoon liittyen. Paikkamääriä ehdotetaan vähennettävän vähennettävän 95 paikan verran. Ostopalveluiden käyttöä ehdotetaan edelleen vähennettävän 39 paikan käytön verran. Tämän nettokustannussäästöpotentiaali vuositasolla on 1,94 milj. euroa.

Pohjanmaan hyvinvointialueen eteläisen alueen ympärivuorokautinen palveluasuminen ja toimenpiteet 2025

Eteläisellä alueella suunnitellaan lisäävän yhteisöllisen asumisen asuntoja ns. hybridikonseptilla. Tämän avulla pyritään vastaamaan tarkoituksenmukaisemmin ikäihmisten asumisen tarpeisiin ja siten vähentämään pitkällä aikavälillä ympärivuorokautisen palveluasumisen tarvetta ja kohdentamaan henkilöstöresurssit tehokkaasti.

Alustavana ehdotuksena on se, että oman tuotannon ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkojen vähentämiseksi suljetaan 36 paikkaa. Ehdotuksen lähtökohtana on se, että Pörtehemmet (17 paikkaa) ja Mariahemmet (19 paikkaa) suljetaan portaittaisesti. Näiden yksiköiden sulkemisen vuositason nettokustannussäästöpotentiaali on Pörtehemmet yksikön osalta 1,122 milj euroa (sisältää vuokratkustannukset 193 600 euroa) ja Mariahemmet yksikön osalta 1,425 milj. euroa (sisältää vuokratkustannukset 175 200 euroa).

Mikäli Pörtehemmet on 7 kuukauden ajan kiinni ja Mariahemmet kolme kuukautta vuonna 2025 on nettokustannussäästöpotentiaali Pörtehemmet yksikön osalta 654 357 euroa ja Mariahemmet yksikön osalta 356 223 euroa.

Perustelut ehdotukselle

- Eteläisen alueen paikkapeittävyys on 8,3 % ja sitä halutaan laskea. Henkilöstöresursseja ja osaamista halutaan keskittää, jotta henkilöstön riittävä saatavuus voidaan tulevaisuudessa turvata.
- Kielellisten oikeuksien turvaaminen voidaan paremmin toteuttaa, kun alueen palveluverkkomuutos toteutetaan kokonaisuutena
- Matkat ja etäisyydet
- Tilojen kunto

Ikäihmisten ympärivuorokautinen palveluasuminen 2025–2026- ehdotetut toimenpiteet		
Alueet	Nykyinen paikkatilanne 1.8.2024 (omat ja osto)	Ehdotus paikkamäärien vähentämiseksi 2025–2026
Eteläinen: Maalahti Korsnäs Närpiö Kaskinen Kristiinankaupunki	Asumispaikkoja 343 (omat 325, osto 18) Paikkapeittävyys on 8,3 %	54 paikan vähentämistarve, jos paikkapeittävyys on 6 % vuonna 2030 2025: Omasta ympärivuorokautisen palveluasumisen tuotannosta vähenee 36 paikkaa
Koko Pohjanmaan alue	1855 paikkaa, peittävyys 8,7 %	2025–2026: vähenee 235 paikkaa, jolloin paikkapeittävyys on noin 7 % vuonna 2026

Vaikutusten arviointi – yleinen taso

Ympärivuorokautisen palveluasumisyksikön kustannuksiin vaikuttavat mm. henkilöstöresurssit, -mitoitus, yksikön koko, käyttöaste, logistiikka, vuokrakustannukset ja yksikön sijoittuminen esimerkiksi osana isompaa palvelukokonaisuutta. Henkilöstön saatavuudella on vaikutusta siihen, kuinka optimaalisesti paikat ovat käytössä.

RAI-tiedon perusteella (1.8.2024) näyttää siltä, että asiakkaiden hoitoisuus on Pohjanmaan hyvinvointialueella hieman alhaisempi verrattuna kansalliseen keskiarvoon. Eteläisellä alueella asiakasrakenteen hoitoisuustaso on hieman alhaisempi kansalliseen keskitasoon verrattuna.

Ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkamäärien vähentäminen edellyttää ikäihmisten palveluketjujen ja -prosessien edelleen tehostamista. Kotihoidon saatavuudella ja vaikuttavuudella on merkitystä kotona asumisen edistämisessä. Palveluihin ohjaus on keskiössä, kun ikäihmisten palveluverkkomuutoksia käytännössä toteutetaan. Tärkeä rooli on myös yleislääketieteen osastolla.

Riskit ja suojaavat toimet – eteläinen alue

Ympärivuorokautista asumispaikkaa jonottavien henkilöiden määrä eteläisellä alueella on vähentynyt noin 13 prosentilla verrattuna vastaavaan viikkoon viime vuonna (27 henkilöä versus 31 henkilöä, viikko 40). Ehdotettu muutos tarkoittaa kuitenkin sitä, että riski jonojen pidentymiseen kasvaa, mikä voi kuormittaa ikäihmisten hoito- ja palveluketjua. Pidemmällä aikavälillä, kun yhteisöllisen asumisen paikkoja on enemmän, kotihoidon kehittämiseen on panostettu ja asiakkaat ohjautuvat tarkemmin oikealle hoitotasolle, arvioidaan, että tämä riski voi laskea. Muutoksen aikaanäkökulma muodostaa kriittisen riskin, mikä voi johtaa siihen, että tavoitteita ei saavuteta. Koska riskinä on, että jonot asumispalveluihin

pitenevät, muutos on toteutettava dynaamisesti ja hallitusti, ja toteutussuunnitelmaa voi olla tarve muuttaa sitä mukaa kuin prosessi etenee.

Eteläisellä alueella on useita kevyemmän asumismuodon paikkoja, ja myös ulkoiset tuottajat tarjoavat senioriasumista. Ehdotettu ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkojen vähentäminen johtaa näiden paikkojen tasaisempaan jakautumiseen pohjoisen, kesken ja eteläisen alueen välillä. Muutosehdotus ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkojen vähentämisestä sisältää samanaikaisen panostuksen kotihoidon. Kotihoidon tehostamisen ja optimoinnin, hyvinvointiteknologian käytön lisäämisen, suunnitellun yhteisöllisen asumisen lisäämisen ja perhehoidon panostusten yhdistelmällä voidaan arvion mukaan vastata asiakkaiden hoidon ja palvelujen tarpeeseen.

Kevyempien hoitomuotojen ja kotihoidon panostuksilla resursseja voidaan suunnata enemmän tukemaan ikäihmisiä kotona, minkä odotetaan vaikuttavan toimintakykyyn positiivisesti. Ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkojen vähentäminen voi myös auttaa helpottamaan henkilöstötilannetta kevyemmissä palvelumuodoissa, kuten kotihoidossa. Vaikutukset henkilöstöön, jota vähentäminen koskee, ovat merkittäviä, mutta toiveena on, että henkilöstölle voidaan tarjota uusia työtehtäviä.

Muutosehdotus tarkoittaa sekä omien että ostettujen palveluasumispaikkojen vähentämistä, minkä myötä riskinä on, että muutos vaikuttaa kielteisesti ulkoisten hoidon tuottajien toimintaan ja talouteen, jos ne eivät sopeudu uusiin edellytyksiin. Muutoksen onnistuminen vaatii kevyempien palvelumuotojen kehittämisen lisäksi myös tiivistä yhteistyötä eri toimialojen välillä ja tehokasta ja hyvin toimivaa palveluohjausta.

Hyvinvointialuejohtaja Kinnunen Marina

ehdottaa, että aluehallitus tutustuu seuraaviin Pohjanmaan hyvinvointialueen eteläistä aluetta koskeviin muutosehdotuksiin

- vähennetään eteläisellä alueella ympärivuorokautista palveluasumista 36 paikalla.
- paikkamäärien vähentämiseksi suljetaan portaittaisesti Pörtehemmet ja Mariahemmet

ehdottaa, että aluehallitus merkitsee virkamiesvalmistelun tiedoksi. Ennen päätöksentekoa pyydetään asianosaisilta kunnilta ja vaikuttamistoimielimiltä lausunto ja alueen asukkaille tehdään muutosesityksistä kysely. Lisäksi huomioidaan 4.11.2024 päättyvät yhteistyöneuvottelut

-ehdottaa, että aluehallitus tekee päätöksen asiassa kokouksessaan 25.11.2024.

Päätös: